

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

NGUYỄN THỊ KIỀU OANH

BIẾN ĐỘNG DÂN SỐ CỦA VÙNG
ĐỒNG BẰNG SÔNG HỒNG GIAI ĐOẠN 2009 - 2017

LUẬN VĂN THẠC SĨ ĐỊA LÝ HỌC

Thái nguyên, 2019

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

NGUYỄN THỊ KIỀU OANH

**BIẾN ĐỘNG DÂN SỐ CỦA VÙNG
ĐỒNG BẰNG SÔNG HỒNG GIAI ĐOẠN 2009 - 2017**

Ngành: Địa lý học

Mã số: 8.31.05.01

LUẬN VĂN THẠC SĨ ĐỊA LÝ HỌC

Người hướng dẫn khoa học: PGS. TS. Dương Quỳnh Phương

Thái nguyên, 2019

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu khoa học của riêng tôi. Sản phẩm nghiên cứu là quá trình tích lũy tri thức, nghiên cứu khoa học, không sao chép từ bất cứ nguồn tài liệu nào. Những trích dẫn tài liệu có nguồn gốc cụ thể, rõ ràng từ các tài liệu, tạp chí, công trình đã nghiên cứu, đã công bố hoặc đã được xuất bản. Thành tựu, những đóng góp Luận văn xuất phát từ những cơ sở lí luận và nghiên cứu thực tiễn trong quá trình học tập.

Thái Nguyên, tháng 6 năm 2019

Học viên

Nguyễn Thị Kiều Oanh

LỜI CẢM ƠN

Sau một thời gian học tập, nghiên cứu, dưới sự chỉ bảo, dạy dỗ tận tình của các thầy cô giáo và sự giúp đỡ của bạn bè, gia đình, Luận văn của tôi đã được hoàn thành.

Để hoàn thành Luận văn thạc sĩ chuyên ngành Địa lý học, tôi xin được trân trọng cảm ơn:

Ban giám hiệu, Phòng Đào tạo và Ban chủ nhiệm khoa Địa lí, cán bộ giảng viên khoa Địa lí trường Đại học Sư phạm - Đại học Thái Nguyên đã giúp đỡ và tạo điều kiện tốt nhất cho tôi được học tập và nghiên cứu tại nhà trường.

Với lòng biết ơn chân thành và sâu sắc, tôi xin gửi lời cảm ơn tới:

PGS.TS Dương Quỳnh Phương - Phó chủ nhiệm khoa Địa lí - Giảng viên trường Đại học Sư Phạm - Đại học Thái Nguyên, người đã nhiệt tình chỉ bảo, hướng dẫn từ khi hình thành ý tưởng, lựa chọn đề tài, xây dựng đề cương, nghiên cứu tài liệu liên quan và hoàn thành Luận văn này.

Đồng thời tôi cũng xin gửi lời cảm ơn đến bạn bè, nhất là những người thân trong gia đình đã khích lệ động viên tinh thần, tạo điều kiện thuận lợi, giúp đỡ tôi trong suốt quá trình học tập, khảo cứu để tôi hoàn thành Luận văn này. Xin chân thành cảm ơn!

Thái Nguyên, tháng 6 năm 2019

Người thực hiện

Nguyễn Thị Kiều Oanh

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN	i
LỜI CẢM ƠN.....	ii
MỤC LỤC	iii
DANH MỤC CÁC BẢNG.....	iv
DANH MỤC CÁC HÌNH	v
MỞ ĐẦU.....	1
1. Lí do chọn đề tài	1
2. Lịch sử nghiên cứu vấn đề.....	2
3. Mục tiêu và nhiệm vụ	5
4. Giới hạn và phạm vi nghiên cứu.....	5
5. Quan điểm và phương pháp nghiên cứu.....	6
6. Những đóng góp chính của luận văn.....	8
7. Cấu trúc của luận văn	9
NỘI DUNG	10
Chương 1: CƠ SỞ KHOA HỌC VỀ DÂN SỐ VÀ BIẾN ĐỘNG DÂN SỐ	10
1.1 Cơ sở lí luận.....	10
1.1.1 Khái niệm dân số	10
1.1.2 Các học thuyết về dân số	10
1.1.3. Biến động dân số	15
1.2. Cơ sở thực tiễn.....	29
1.2.1. Biến động mức sinh của Việt Nam giai đoạn 2009 - 2017	29
1.2.2. Biến động mức tử của Việt Nam.....	32
1.2.3. Biến động cơ học.....	33
TIÊU KẾT CHƯƠNG 1	35
Chương 2: THỰC TRẠNG BIẾN ĐỘNG DÂN SỐ CỦA VÙNG ĐỒNG BẰNG SÔNG HỒNG GIAI ĐOẠN 2009 - 2017.....	36
2.1. Khái quát về vùng Đồng bằng sông Hồng	36
2.1.1. Vị trí địa lí, phạm vi lãnh thổ	36
2.1.2. Điều kiện tự nhiên	39

2.1.3. Điều kiện kinh tế-xã hội	43
2.2. Biến động dân số tự nhiên và biến động dân số cơ học của vùng Đồng bằng sông Hồng giai đoạn 2009-2017	45
2.2.1. Biến động dân số tự nhiên	45
2.2.2. Biến động cơ học	56
2.2.3 Gia tăng dân số thực tế	62
2.3. Nguyên nhân biến động dân số của vùng Đồng bằng sông Hồng giai đoạn 2009 - 2017	63
2.3.1. Nguyên nhân biến động tự nhiên.....	63
2.3.2 Nguyên nhân ảnh hưởng đến biến động cơ học	71
2.4. Biến động dân số ảnh hưởng đến kinh tế-xã hội của vùng	73
2.4.1. Dân số với việc làm	73
2.4.2. Dân số với giáo dục	73
2.4.3. Dân số với y tế.....	74
2.4.4. Dân số và sức ép lên cơ sở hạ tầng.....	74
2.4.5. Dân số với môi trường.....	76
TIÊU KẾT CHƯƠNG 2	77
Chương 3: GIẢI PHÁP ỔN ĐỊNH DÂN SỐ, PHÂN BỐ DÂN CƯ VÙNG ĐỒNG BẰNG SÔNG HỒNG	78
3.1. Cơ sở để đưa ra các giải pháp.....	78
3.1.1. Định hướng phát triển kinh tế - xã hội của vùng.....	78
3.2. Một số giải pháp ổn định dân số và phân bố dân cư ở vùng Đồng bằng sông Hồng.....	81
3.2.1 Giải pháp ổn định dân số	81
3.2.2. Các giải pháp phân bố dân cư và sử dụng hợp lí nguồn lao động nhập cư	83
TIÊU KẾT CHƯƠNG 3	87
KẾT LUẬN.....	88
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	90
PHỤ LỤC	93

DANH MỤC CÁC BẢNG

Bảng 1.1: Biến động mức sinh (CBR) ở các nước trên thế giới	18
Bảng 1.2: Biến động mức chết trên thế giới CDR	23
Bảng 1.3: Biến động mức chết của trẻ em trên thế giới (IMR).....	23
Bảng 1.4: Tỷ suất sinh thô chia theo thành thị/nông thôn, thời kỳ 2009 - 2016.....	29
Bảng 1.5. Bảng tỉ số giới tính khi sinh của nước ta giai đoạn 2009 - 2016	30
Bảng 1.6: Tổng tỉ suất sinh phân theo thành thị và nông thôn.....	31
Bảng 1.7: Tỷ lệ phụ nữ 15-49 tuổi sinh con thứ ba trở lên chia theo thành thị/nông thôn, thời kỳ 2006-2016.....	31
Bảng 1.8: Tỷ suất chết thô chia theo thành thị/nông thôn, thời kỳ 2005 - 2017.....	32
Bảng 2.1 Biến động quy mô dân số phân theo địa phương của Đồng bằng sông Hồng giai đoạn 2009 - 2017	46
Bảng 2.2. Biến động dân số năm 2017 so với năm 2009 của vùng Đồng bằng sông Hồng.....	47
Bảng 2.3. Tỉ suất sinh thô phân theo địa phương của Đồng bằng sông Hồng giai đoạn 2009 - 2017.....	49
Bảng 2.4. Tổng tỉ suất sinh của vùng Đồng bằng sông Hồng giai đoạn 2010- 2017	50
Bảng 2.5: Tỷ lệ phụ nữ 15-49 tuổi sinh con thứ ba trở lên chia theo vùng kinh tế - xã hội, 1/4/2016	51
Bảng 2.6: Tỉ suất chết thô phân theo địa phương của vùng Đồng bằng sông Hồng	53
Bảng 2.7. Tỉ suất chết của trẻ em dưới 1 tuổi vùng Đồng bằng sông Hồng	54
Bảng 2.8: Tỉ lệ gia tăng tự nhiên của vùng Đồng bằng sông Hồng giai đoạn 2009 - 2017.....	55

Bảng 2.9. Tỷ suất nhập cư của vùng Đồng bằng sông Hồng giai đoạn 2009-2017	57
Bảng 2.10. Nơi thực tế thường trú tại thời điểm 1/4/2015 và 1/4/2016 chia theo vùng kinh tế- xã hội.....	58
Bảng 2.11: Tỷ suất xuất cư của vùng Đồng bằng sông Hồng giai đoạn 2009 - 2017.....	59
Bảng 2.12: Tỷ suất gia tăng cơ học của vùng Đồng bằng sông Hồng giai đoạn 2009 - 2017	60
Bảng 2.13: Gia tăng dân số thực tế của Vùng Đồng bằng sông Hồng giai đoạn 2009 - 2017	62
Bảng 2.14: Tỷ lệ biết chữ của dân số từ 15 tuổi trở lên chia theo giới tính thành thị/nông thôn và vùng kinh tế - xã hội, 1/4/2016	66
Bảng 2.15: Tỷ trọng dân số từ 15 tuổi trở lên chia theo trình độ chuyên môn kỹ thuật đạt được, giới tính, thành thị/nông thôn và vùng kinh tế - xã hội, 1/4/2016	67
Bảng 2.16: Tỷ lệ phụ nữ 15-49 tuổi có biết giới tính của lần sinh cuối chia theo số tuần mang thai khi biết giới tính, 1/4/2016.....	68
Bảng 2.17: Tỷ trọng các trường hợp chết trong 12 tháng trước thời điểm điều tra chia theo nguyên nhân chết, giới tính và vùng kinh tế - xã hội, 1/4/2016.....	70

DANH MỤC CÁC HÌNH

Hình 1.1. Biểu đồ thể hiện tỉ lệ gia tăng tự nhiên của Việt Nam giai đoạn 2009 - 2017	33
Hình 1.2: Biểu đồ thể hiện tỷ suất di cư đặc trưng theo tuổi và giới tính của Việt Nam, 1/4/2016	34
Bản đồ 2.1: Bản đồ hành chính vùng Đồng bằng sông Hồng	38
Bản đồ 2.2. Bản đồ biến động mật độ dân số và phân bố dân cư vùng Đồng bằng sông Hồng năm 2009 và năm 2017	48
Hình 2.1. Biểu đồ tỉ suất tử thô chia theo vùng kinh tế - xã hội năm 2016.....	52
Hình 2.2 Biểu đồ thể hiện tỉ lệ gia tăng tự nhiên của vùng Đồng bằng sông Hồng giai đoạn 2009 - 2017	56
Hình 2.3. Biểu đồ thể hiện tỉ suất gia tăng cơ học của vùng Đồng bằng sông Hồng giai đoạn 2009 - 2017	61
Hình 2.4. Biểu đồ thể hiện số vụ li hôn xét xử phân theo địa phương sơ bộ năm 2017	65
Hình 2.5. Biểu đồ thể hiện sự gia tăng số trường học của vùng Đồng bằng sông Hồng giai đoạn 2009-2017	74

MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài

Dân cư là một trong những nguồn lực quan trọng đối với việc phát triển kinh tế - xã hội của một quốc gia trên thế giới cũng như ở Việt Nam. Trong điều kiện phát triển kinh tế - xã hội hiện nay việc giải quyết những vấn đề về dân số là một trong những giải pháp quan trọng để phát triển kinh tế nó vừa mang tính cấp bách và lâu dài.

Đồng bằng sông Hồng là vùng có diện tích nhỏ nhưng quy mô dân số lớn nhất, có mật độ dân số cao nhất và là một trong những vùng có nền kinh tế phát triển có ảnh hưởng rất lớn tới các vùng khác của đất nước. Trong thời gian gần đây, dân số của vùng Đồng bằng sông Hồng có sự biến động cả về gia tăng tự nhiên và gia tăng cơ học. Người nhập cư tự do từ các vùng, các khu vực khác nhau của cả nước di chuyển đến vùng với nhiều mục đích: học tập, sinh sống, lao động... Việc gia tăng dân số nhanh chóng có ảnh hưởng rất lớn đến sự phát triển kinh tế - xã hội của vùng Đồng bằng sông Hồng, đặt ra nhiều vấn đề cần giải quyết kịp thời, đặc biệt là vấn đề nhà ở, việc làm và các vấn đề xã hội.

Nghiên cứu sự biến động dân số Vùng đồng bằng sông Hồng giai đoạn 2009-2017 sẽ rút ra những kết luận có ý nghĩa lí luận và thực tiễn về sự biến động dân số của vùng. Từ đó đề ra phương hướng, giải pháp về gia tăng dân số, phân bố dân cư phù hợp với quá trình công nghiệp hóa nhằm giảm bớt áp lực về dân số đối với sự phát triển kinh tế - xã hội. Đặc biệt góp phần điều chỉnh mức di dân tự do vào Đồng bằng sông Hồng một cách hợp lí. Gia tăng dân số phù hợp với quá trình công nghiệp hoá một yếu tố quan trọng nhằm góp phần để kinh tế - xã hội của vùng Đồng bằng sông Hồng phát triển và hội nhập với nền kinh tế khu vực và Thế giới.

Xuất phát từ những lí do có tính cấp thiết trên, tôi đã chọn hướng nghiên cứu: ***“Biến động dân số của vùng Đồng bằng sông Hồng giai đoạn 2009-2017”***.